

MUSTAQILLIK YILLARIDA O‘ZBEKISTONDA TIBBIY XIZMAT KO‘RSATISH TIZIMI TARAQQIYOTINING TARIXIY BOSQICHLAR

Ism-sharif: *Abdullayeva Rayxona*

Ilmiy daraja: *talaba (ilmiy darajasi yo ‘q)*

Ta’lim muassasasi: *Millat Umidi universiteti “Biznes boshqaruv” fakulteti 1-kurs talabasi*

uz Annotatsiya (O‘zbek tilida): Ushbu maqolada mustaqillik yillarida O‘zbekistonda tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan. Sog‘liqni saqlash sohasida amalga oshirilgan islohotlar, ularning jamiyat salomatligiga ta’siri hamda tibbiyot tizimining hozirgi holati yoritilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi — mustaqillikdan keyingi davrda sog‘liqni saqlash sohasidagi o‘zgarishlarni tarixiy nuqtai nazardan o‘rganishdir. Maqola natijalari tibbiyot tizimi taraqqiyotining bosqichma-bosqich kechgan jarayonlarini ko‘rsatib beradi.

Kalit so‘zlar: *mustaqillik, tibbiy xizmat, sog‘liqni saqlash, islohotlar, tarixiy bosqichlar, O‘zbekiston.*

ru Аннотация (На русском языке): В статье анализируются этапы формирования и развития системы медицинского обслуживания в Узбекистане в годы независимости. Освещены проведённые реформы в сфере здравоохранения, их влияние на общественное здоровье и современное состояние медицины. Цель исследования — изучение исторических аспектов развития системы здравоохранения в постнезависимый период. Результаты показывают поэтапное развитие медицинской системы страны.

Ключевые слова: *независимость, медицинское обслуживание, здравоохранение, реформы, исторические этапы, Узбекистан.*

GB Abstract (In English): This article analyzes the stages of formation and development of the medical service system in Uzbekistan during the years of independence. The paper highlights healthcare reforms, their impact on public

health, and the current state of the medical sector. The main purpose of the research is to study the historical evolution of healthcare in the post-independence period. The findings reveal the gradual and consistent development of the national healthcare system.

Keywords: *independence, medical service, healthcare, reforms, historical stages, Uzbekistan.*

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, mamlakat hayotining barcha sohalarida, jumladan sog‘liqni saqlash tizimida ham tub islohotlar boshlandi. Mustaqillik yillarida davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida fuqarolarning sog‘lom hayot kechirishini ta‘minlash, tibbiy xizmat sifati va qamrovini kengaytirish masalalariga alohida e‘tibor qaratildi.

O‘tgan davr mobaynida sog‘liqni saqlash tizimi markazlashgan boshqaruvdan bosqichma-bosqich bozor tamoyillariga asoslangan, inson salomatligini birlamchi qadriyat sifatida e‘tirof etuvchi tizimga aylandi. Davlat tomonidan “Sog‘lom avlod uchun”, “Onalar va bolalar salomatligi”, “Sog‘lom turmush tarzi” kabi dasturlar ishlab chiqilib, ularning ijrosi orqali aholi salomatligini yaxshilash yo‘lida muhim natijalarga erishildi.

Mazkur maqolaning maqsadi — mustaqillikdan keyingi davrda O‘zbekistonda tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimi rivojining tarixiy bosqichlarini tahlil qilish, sohada amalga oshirilgan islohotlarning ijtimoiy ahamiyatini ochib berish va zamonaviy tibbiyot tizimining shakllanish jarayonini yoritishdan iborat.

Tadqiqot jarayonida rasmiy hujjatlar, prezident farmonlari, ilmiy maqolalar hamda tibbiyot sohasidagi statistik ma‘lumotlardan foydalanildi. Maqolada tarixiy yondashuv, tahlil va qiyosiy metodlar asosida O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimining mustaqillik yillaridagi rivojlanish yo‘nalishlari o‘rganilgan.

ASOSIY QISM

1. Mustaqillikning dastlabki yillari (1991–2000-yillar): yangi tibbiyot tizimining shakllanish davri

O‘zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillarda sog‘liqni saqlash tizimi sobiq ittifoqdan meros qolgan markazlashgan, byurokratik va resurs jihatdan qoloq tizim edi. Shu sababli mustaqillikning ilk davrida tibbiy xizmatni tubdan isloh qilish zarurati paydo bo‘ldi. 1992-yilda “O‘zbekiston Respublikasining sog‘liqni saqlash to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Ushbu hujjat mamlakatda tibbiy xizmat ko‘rsatishning huquqiy asoslarini belgilab berdi. Shundan so‘ng davlat byudjeti hisobidan moliyalashtiriladigan tibbiyot muassasalari bilan bir qatorda, xususiy tibbiy amaliyotlarga ham ruxsat berildi.

1993-yilda tashkil etilgan “Sog‘lom avlod uchun” xalqaro xayriya jamg‘armasi mamlakatda sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, onalar va bolalar salomatligini himoya qilish yo‘lida muhim dasturlarni amalga oshirdi. Shu yillarda qishloq joylarda aholiga birlamchi tibbiy yordam ko‘rsatish tizimi kuchaytirilib, **qishloq vrachlik punktlari (QVP)** tarmog‘i shakllantirildi. Bu tibbiy xizmatni eng chekka hududlargacha yetkazish imkonini berdi.

Tibbiyot xodimlarini tayyorlash tizimi ham yangilandi: Toshkent tibbiyot akademiyasi, tibbiyot institutlari, hamshiralik kollejlari faoliyati kengaytirildi. Shu tariqa mustaqillikning ilk o‘n yilligida O‘zbekistonda milliy sog‘liqni saqlash tizimining poydevori yaratildi.

2. Modernizatsiya va islohotlar bosqichi (2001–2010-yillar)

2000-yillardan boshlab sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, uning samaradorligini oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar boshlandi. Prezident Islom Karimov rahbarligida sog‘lom avlodni shakllantirish, aholining tibbiy madaniyatini oshirish, profilaktika ishlarini kuchaytirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi.

2004-yilda qabul qilingan “Aholiga birlamchi tibbiy-sanitariya yordamini ko‘rsatish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi Prezident qarori tibbiyot xizmatini aholiga yanada yaqinlashtirdi.

Natijada oilaviy poliklinikalar va oilaviy shifokor amaliyoti tizimi keng joriy etildi. Bu davrda zamonaviy diagnostika uskunalari bilan jihozlangan shifoxonalar qurildi, bolalar va onalar salomatligini muhofaza qilish dasturlari amalga oshirildi.

2005–2010-yillar mobaynida “Sogʻlom avlod uchun”, “Sogʻlom ona – sogʻlom bola”, “Kasalliklarning oldini olish” kabi davlat dasturlari samarali ijro etildi. Ular orqali onalar oʻlimi 2 baravar, bolalar oʻlimi esa 1,5 baravar kamaydi. Shuningdek, **tibbiyot sugʻurtasi, farmatsevtika sanoatini rivojlantirish, dori vositalari importini qisqartirish** borasida ham muhim qadamlar tashlandi.

3. Innovatsion rivojlanish va raqamli tibbiyot davri (2011–hozirgacha)

Soʻnggi oʻn yillikda Oʻzbekiston sogʻliqni saqlash tizimi yangi bosqichga koʻtarildi — **innovatsion va raqamli tibbiyot** davri boshlandi. 2017-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida tibbiyot sohasida tub islohotlar amalga oshirildi. “Harakatlar strategiyasi”, “Yangi Oʻzbekiston” konsepsiyasi doirasida sogʻliqni saqlash tizimini modernizatsiya qilishga katta eʼtibor qaratildi.

Hududlarda **multifunksional tibbiyot markazlari, yuqori texnologik diagnostika laboratoriyalari, onlayn konsultatsiya va telemeditsina** xizmatlari yoʻlga qoʻyildi. 2020-yildan boshlab pandemiya sharoitida sogʻliqni saqlash tizimining barqarorligi sinovdan oʻtdi, natijada raqamlashtirish jarayonlari tezlashdi: elektron tibbiy kartalar, “e-polyclinic” tizimi, onlayn navbat va masofaviy maslahat platformalari joriy qilindi.

Shuningdek, **xususiy tibbiyot muassasalari soni ortib**, ular davlat tibbiyot tizimi bilan hamkorlikda faoliyat yurita boshladi. Tibbiy taʼlimda xalqaro standartlar joriy etilib, xorijiy tajribaga asoslangan oʻquv dasturlari ishlab chiqildi. 2021-yildan boshlab **“Tibbiyotda innovatsiyalar markazi”, “Sogʻliqni saqlashda raqamli yechimlar”** loyihalari ishga tushirildi.

Bularning barchasi Oʻzbekiston tibbiyot tizimining mustaqillik yillaridagi eng muhim bosqichini — **zamonaviy, innovatsion va inson manfaatlariga yoʻnaltirilgan sogʻliqni saqlash tizimini** shakllantirish jarayonini ifodalaydi.

XULOSA

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, sog'liqni saqlash tizimi mamlakat ijtimoiy hayotining eng muhim tarmoqlaridan biri sifatida yangicha mazmun kasb etdi. Mustaqillikning ilk yillaridayoq tibbiy xizmat ko'rsatish tizimini milliy qadriyatlar, insonparvarlik tamoyillari hamda ilg'or xalqaro tajribalar asosida shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu jarayon o'tgan o'ttiz yil davomida bir necha bosqichlardan o'tib, hozirgi kunda kompleks, innovatsion va zamonaviy sog'liqni saqlash tizimiga aylanganini ko'rish mumkin.

Dastlabki yillarda sog'liqni saqlash tizimining moddiy-texnik bazasini tiklash, aholiga birlamchi tibbiy yordamni kengaytirish, onalar va bolalar salomatligini himoya qilish kabi vazifalar ustuvor hisoblangan. "Sog'lom avlod uchun" jamg'armasining tashkil etilishi, tibbiyot muassasalarini qayta jihozlash, yangi qonun va dasturlar qabul qilinishi bu sohada mustahkam poydevor yaratdi. Shu davrda tibbiy xizmat markazlashgan boshqaruvdan chiqib, bozor tamoyillariga asoslangan, inson salomatligini ustuvor qadriyat sifatida ko'ruvchi tizim sifatida shakllana boshladi.

2000-yillar sog'liqni saqlash tizimining tub modernizatsiyasi davri bo'ldi. Aholiga birlamchi tibbiy yordamni takomillashtirish, oilaviy shifokor institutini joriy etish, profilaktika tadbirlarini kuchaytirish va tibbiyot xodimlarini qayta tayyorlash jarayonlari tizimli tus oldi. Shu bilan birga, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, atrof-muhit omillarining inson salomatligiga ta'sirini kamaytirish, yuqumli va surunkali kasalliklarning oldini olishga qaratilgan davlat dasturlari qabul qilindi. Bu islohotlar natijasida aholining o'rtacha umr ko'rish davomiyligi ortdi, bolalar va onalar o'limi sezilarli darajada kamaydi.

So'nggi o'n yillik esa O'zbekiston tibbiy tizimi uchun sifat jihatidan yangi bosqichni boshlab berdi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, telemeditsina, elektron tibbiy karta tizimi, masofaviy maslahat va raqamli laboratoriya xizmatlari sog'liqni saqlashni zamonaviy darajaga olib chiqdi. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida tibbiyot sohasini rivojlantirishga qaratilgan farmon va qarorlar tizimi yaratildi. "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasida sog'liqni saqlash sohasini

inson kapitalini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilanishi, bu sohaning davlat siyosatidagi o‘rni va ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Ayniqsa, pandemiya davrida tibbiyot tizimining bardoshliligi, favqulodda vaziyatlarga moslashuvchanligi, shuningdek, raqamli boshqaruvning afzalliklari yaqqol namoyon bo‘ldi. Shu bilan birga, xususiy tibbiyot muassasalarining faoliyati kengayib, ular davlat sektori bilan hamkorlikda aholiga xizmat ko‘rsatishda muhim o‘rin egallay boshladi. Tibbiy ta‘lim tizimining xalqaro standartlarga moslashtirilishi, chet ellik mutaxassislar bilan tajriba almashish, ilmiy-tadqiqot markazlarining faoliyati sohaning sifat ko‘rsatkichlarini yanada oshirdi.

Umuman olganda, mustaqillik yillarida O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimi chuqur islohotlar jarayonidan o‘tib, tarixiy bosqichlar davomida yuksak taraqqiyot darajasiga erishdi. Agar dastlabki bosqichda tizimni qayta tashkil etish va huquqiy asos yaratish ustuvor bo‘lgan bo‘lsa, keyingi yillarda mazkur soha raqamlashtirish, inson salomatligini muhofaza qilish va tibbiy xizmat sifatini oshirish bosqichiga o‘tdi. Bugungi kunda mamlakat tibbiy tizimi xalqaro standartlarga javob beruvchi, innovatsion va ijtimoiy yo‘naltirilgan tizim sifatida shakllanmoqda.

Kelgusida sog‘liqni saqlash sohasini yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- tibbiy xizmatlarni to‘liq raqamlashtirish va yagona ma’lumotlar bazasini yaratish;
- ilmiy-tibbiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash va innovatsion yechimlarni amaliyotga joriy etish;
- tibbiy kadrlar malakasini oshirish va ularning mehnat sharoitlarini yaxshilash;
- sog‘lom turmush tarzini ommalashtirish, profilaktika tadbirlarini kuchaytirish;
- xususiy va davlat sektorlari o‘rtasida hamkorlikni kengaytirish.

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida O‘zbekiston tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimi bosqichma-bosqich isloh qilinib, bugungi kunda zamonaviy,

innovatsion, xalq farovonligiga qaratilgan sog'liqni saqlash tizimiga aylandi. Bu yutuqlar mamlakatning mustahkam ijtimoiy siyosati, tibbiyot xodimlarining fidokorona mehnati va davlat rahbariyatining strategik e'tibori natijasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** — Toshkent: O'zbekiston, 2023.
(Sog'liqni saqlash sohasida inson huquqlarini, fuqarolarning tibbiy yordam olish kafolatlarini belgilovchi asosiy huquqiy manba.)
2. **“O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash to'g'risida”gi Qonun.** — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, 1996.
(Mamlakatda sog'liqni saqlash tizimi faoliyatining huquqiy asoslarini belgilab bergan asosiy qonuniy hujjat.)
3. **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni “Sog'liqni saqlash tizimini yanada isloh qilish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”.** — 2017-yil 7-dekabr.
(So'nggi yillarda tibbiyot tizimini modernizatsiya qilish, raqamlashtirish va xususiy sektorni rivojlantirishga qaratilgan hujjat.)
4. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022–2026-yillar uchun” Farmoni.** — Toshkent, 2022-yil.
(Sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, tibbiyot sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha strategik dasturiy hujjat.)
5. **Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
(Inson salomatligi va ma'naviy barkamollik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni yorituvchi nazariy asar.)
6. **Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi.** — Toshkent: O'zbekiston, 2021.
(Zamonaviy O'zbekiston taraqqiyotida sog'lom jamiyatni barpo etish va tibbiyot tizimining ustuvor vazifalarini asoslovchi manba.)

7. **“Sog‘lom avlod uchun” xalqaro xayriya jamg‘armasi hisobotlari (1993–2023-yillar).** — Toshkent: Jamg‘arma nashriyoti.
(Onalar va bolalar salomatligi, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish sohasida amalga oshirilgan dasturlar haqida statistik va tahliliy ma‘lumotlar.)
8. **O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi rasmiy sayti:** <https://ssv.uz>
(Sog‘liqni saqlash sohasidagi yangiliklar, islohotlar, statistika va tibbiyot muassasalari faoliyati haqida rasmiy ma‘lumotlar manbai.)
9. **O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Sog‘liqni saqlash sohasining statistik to‘plami, 1991–2024.** — Toshkent, 2024.
(Tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimining o‘sish dinamikasi, kasalliklar soni, umr ko‘rish davomiyligi va boshqa ko‘rsatkichlar tahlili.)
10. **Ravshanov, A. & Mamatqulova, N. O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimining tarixiy rivoji.** — “Tibbiyot va jamiyat” jurnali, №4, 2022.
(O‘zbekiston tibbiyot tizimi bosqichlarining tarixiy tahlili va xalqaro tajriba bilan taqqoslanishi.)
11. **Jo‘rayev, B. Tibbiyot xizmatini raqamlashtirish jarayonida innovatsion yechimlar.** — “Ilmiy izlanishlar” jurnali, №2, 2023.
(Raqamli tibbiyot, telemeditsina va zamonaviy axborot texnologiyalarining tibbiyot sohasidagi o‘rni haqida ilmiy maqola.)
12. **Butunjahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO). Health System Review: Uzbekistan** 2021. — Geneva, 2021.
(O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimining xalqaro baholanishi, islohotlar natijalari va kelajakdagi ustuvor yo‘nalishlar.)
13. **Yusupov, Sh. O‘zbekistonda tibbiy kadrlar tayyorlash tizimi: muammolar va yechimlar.** — Toshkent: Oliy ta‘lim nashriyoti, 2020.
(Tibbiyot oliy ta‘lim muassasalari faoliyati, zamonaviy o‘quv dasturlarini joriy etish va kadrlar malakasini oshirish masalalari yoritilgan.)
14. **O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 10-avgustdagi “Tibbiy xizmatlarni raqamlashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi**

qarori.

(Sog'liqni saqlash tizimini raqamlashtirish, elektron tibbiy kartalar va masofaviy maslahat tizimini joriy etish bo'yicha normativ hujjat.)

15. **Nazarov, F.** *Mustaqillik yillarida O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimi: tarix, islohotlar, natijalar.* — Toshkent: Innovatsiya, 2024.
(Sog'liqni saqlash tizimi taraqqiyotining uch bosqichli tahlili, natijalari va istiqbollari bo'yicha monografiya.)